

КРИМІНАЛІСТИЧНА БАЛІСТИКА В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Вінницький науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України

Анотація

Статтю присвячено теоретичним і практичним питанням криміналістичного дослідження вогнепальної зброї. Визначено поняття «криміналістичної балістики» та її місце в системі «Криміналістичного зброєзнавства». Вказується на необхідність вдосконалення і використання методик криміналістичного дослідження вогнепальної зброї та слідів експертами, як інструмент суттєвого впливу на судову - слідчу практику.

Ключові слова для електронного пошуку: зброя, зброєзнавство, криміналістична (судова) балістика, криміналістичні експертизи.

Abstract

The article is devoted to theoretical and practical questions of forensic research of firearms. The concept of «forensic ballistics» and its place in the «Forensic Science» system are defined. Indicates the need to improve and use the methods of forensic research of firearms and traces by experts, as a tool of significant influence on judicial - investigative practice.

Key words: weapons, weapon science, forensic (judicial) ballistics, forensic examinations.

Вступ

Сьогодні вчинення злочинів з використанням різних видів зброї – явище буденне для багатьох регіонів нашої держави. Соціально-економічні перетворення, що відбуваються сьогодні в Україні, супроводжуються кількісними і якісними змінами злочинності – проявами нових злочинів, у тому числі з використанням зброї. Зростає кількість актів тероризму, вбивств, розбійних нападів, які скоюються через злочинний перерозподіл державного та суспільного майна, ринків збуту, зон кримінального впливу тощо. Значно зросла озброєність кримінального середовища.

Результати дослідження

Правоохоронні органи, як відомо, займають в системі державних інституцій своє специфічне місце. Вони працюють над створенням сприятливого правового клімату, який би забезпечив успішну реалізацію курсу, спрямованого на розбудову демократичного суспільства та економічно сильної держави. Це викликає необхідність пошуку нових рішень і активних заходів щодо вирішення проблем удосконалення діяльності правоохоронних органів по захисту прав і свобод людини і громадянина, охороні правопорядку і забезпечення суспільної безпеки. Безперечно, що наука, яка вивчає злочинність і заходи боротьби з нею, не може залишатися осторонь вирішення цього завдання. Значне місце у вирішенні цих проблем посідає криміналістика, соціальною функцією котрої є озброєння органів розслідування і правосуддя сучасними методами пошуку істини.

Пріоритетним напрямом досліджень на сучасному етапі є проведення судово-балістичних експертиз, особливо проведення ідентифікаційних досліджень куль та гільз, які вилучені з огляду місць скоєння злочинів з використанням вогнепальної зброї.

Науковими дослідженнями в галузі криміналістичної балістики займалися М.І.Авдєєв, М.С.Артамонов, М.М.Басов, В.Є.Бергер, І.В.Віноградов, В.Ф.Гущин, І.А.Дворянський, О.Б.Жук, М.М.Зюськін, В.А.Комаха, Ю.М.Кубицький, С.Д.Кустанович, О.С.Лазарі, І.В.Макаров, С.М.Матвєєв, Ю.Л.Носко, В.А.Ручкін, І.О.Сапожников, Е.І.Сташенко, Х.М.Тахо-Годі, Є.М.Тіхонов, О.І.Устінов, В.Ф.Черваков та багато інших вчених-криміналістів.

Наукові основи судової балістики становлять розроблені в інших галузях науки положення про закономірності механізму пострілу і виникнення слідів на кулях і гільзах від різних частин зброї, на перешкодах в залежності від дистанції пострілу. Обумовлено це стандартизацією зброї і боєприпасів до нього. Інтенсивність запалення, горіння порохового заряду, температура, тиск порохових газів в одній системі зброї однакові. Тому сліди пострілу також відносно постійні і стійкі, що і дозволяє використовувати їх для встановлення деяких обставин події. Пізнання цих закономірностей і лягло в основу розробки спеціальних засобів, прийомів і методів роботи з об'єктами судової балістики.

Криміналістична, або ж судова, балістика (від грец. ballio – кидаю) – це галузь криміналістичної техніки, яка вивчає вогнепальну, холодну, пневматичну, газову, травматичну та інші види зброї, закономірності пострілу, явищ, що його супроводжують та дії зброї, матеріали, засоби та способи її виготовлення та перероблення, закономірності та механізм залишення слідів її застосування, а також засоби, методи та методики виявлення, фіксації, виїмки та дослідження слідів застосування зброї для одержання доказової інформації.[5]

Об'єктами вивчення та дослідження криміналістичної балістики є сама зброя, її складові частини, інструменти та матеріали для її виготовлення, вибухові речовини, сліди на складових частинах та сліди продуктів пострілу. Балістичне дослідження дозволяє встановити факти, які необхідні для належної кваліфікації злочину та одержання слідчим доказової бази.

Найбільш поширеними об'єктами судово-балістичного дослідження є:

1. боєприпаси до ручної вогнепальної зброї, як споряджені (патрони), так і їх частини (кулі, гільзи, дріб, картеч, капсулі, пижі, прокладки, порох і т. д.);
2. ручна вогнепальна зброя, його окремі частини та приналежності;
3. засоби та інструменти, що використовуються для спорядження патронів і приготування снарядів (куль, дробу, картечі);
4. сліди на зброї, боєприпасах та інших об'єктах (перешкодах), що виникають при пострілі;
5. предмети зі слідами зберігання зброї. Судово-балістичні дослідження дозволяють встановити важливі фактичні обставини. На основі цих досліджень об'єкт відносять до категорії вогнепальної зброї, визначають, чи справно воно і придатний для стрільби.[5]

За допомогою криміналістичних досліджень в'ясняють сутність події, факт застосування вогнепальної зброї; визначають місце і спосіб вчинення злочину, напрям і дистанцію пострілу; встановлюють причинний зв'язок між діями і наслідками, кількість зроблених пострілів, їх черговість і багато інші факти.

Визначення віднесеності предметів до вогнепальної зброї та конкретного її виду потребує ефективних експертних методик криміналістичного дослідження вогнепальної зброї та слідів її застосування, на формування яких суттєво впливає судово-слідча практика. Розвиток криміналістичної експертизи на зараз здійснюється як шляхом вдосконалення її традиційних галузей, так і за рахунок впровадження нових її різновидів. Особливе значення на сьогодні має критичний аналіз існуючих експертних методик та їх чітка класифікація з метою доопрацювання існуючих та доцільної розробки нових. Потребує вдосконалення проведення комплексних експертиз на основі взаємодії експертів різних спеціальностей, застосування різних галузей знань при дослідженні об'єкта та досвіду спеціалістів.[3]

Якщо експертні методики досліджень традиційних видів вогнепальної зброї дають можливість розв'язувати ідентифікаційні чи діагностичні завдання балістичної експертизи, то інші об'єкти балістичних досліджень потребують розроблення нових видів експертиз. Це, в свою чергу, зумовлює необхідність пошуку та об'єднання знань про зброю, систематизацію експертних методик, встановлення внутрішньовидових зв'язків між ними, а також визначення проблемних питань.

В деяких літературних джерелах з судово-балістичної експертизи міститься корисна для експертів інформація про об'єкти експертизи, рекомендації з її проведення, але дані відомості, враховуючи сучасне розуміння методики, можливо використати лише як фрагментарні методичні рекомендації для вирішення певних задач експертизи. Нестача або відсутність необхідної інформації тягне за собою здійснення експертних висновків лише на основі власного досвіду спеціаліста, що є не зовсім доречним.

Ефективність судово-балістичних експертиз залежить й від належного інформаційного забезпечення. Не існує систематизованих довідково-інформаційних фондів та остаточно сформованих інформаційно-пошукових систем для оперативного надання експертам необхідних для результативного виконання дослідження даних. Робота зі створення довідково-інформаційного фонду повинна включати в себе проведення інвентаризації та систематизації накопичених і оброблених окремими експертними установами відомостей та розробку спеціалізованих інформаційних масивів (створення колекцій зразків зброї, набоїв, їх елементів, слідів пострілів тощо). Система інформаційного забезпечення криміналістичної балістики повинна містити нормативну, інформаційно-довідникову базу та архів типових експертних висновків. Інформаційне забезпечення повинно оновлюватися відповідно до появи нових зразків зброї (зокрема, включати новітню літературу з різних видів зброї, спеціальних пристроїв, набоїв, які розповсюджені на території країни та за її межами) та змін кримінального та кримінально-процесуального законодавства у сфері боротьби зі злочинністю. Належне забезпечення експертних підрозділів необхідними даними сприятиме суттєвому підвищенню ефективності роботи правоохоронних органів.[1]

Новим напрямком розвитку криміналістичної балістики, який також потребує належного ресурсного забезпечення, є дослідження зброї несмертельної дії, призначеної для виведення людини зі стану, придатного для активного нападу чи захисту, але з мінімальною ймовірністю тяжких тілесних ушкоджень або смерті.

Висновки

За досить недовгий час існування судова балістика стала найбільш перспективним та пріоритетним напрямком розвитку криміналістичної техніки. Вчинення злочинних дій із застосуванням вогнепальної, травматичної, газової, пневматичної, холодної та іншої зброї, зумовлює безперервний та стрімкий розвиток та вдосконалення криміналістичної балістики з метою розкриття та запобігання злочинам. Поширенню застосування зброї сприяє ліберальний ринок вогнепальної зброї та криміногенна ситуація в державі, тому важливо розвивати судову балістику з метою швидкого накопичення оперативного та доказового матеріалу, що полегшить слідчу та оперативно-розшукову діяльність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Криміналістика (Криміналістична техніка) : курс лекцій / Біленчук П.Д., Гель А.П., Салтєвський М.В., Семаков Г.С. - К.:МАУП, - 2001. - 216 с.
2. Криміналістика : ученик, 2-е узд., испр., доп. и перераб. / Ищенко Е.П., Топорков А.А. – М.: Контракт. ИНФРА-М, – 2010. – 784 с.
3. Криміналістика: курс лекцій / Когутич І. І. - К.: Атіка, - 2008.- 888 с.

4. Новак Я.В. Особливості поняття та предмету досліджень судової (криміналістичної) балістики // Юридична Україна. – 2006. – № 2. – С.91-95.
5. Новак Я.В. До питання про класифікацію судово-балістичних експертиз // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 9. – С. 149-151.
6. Тютюнник Т.В. Теоретичні та організаційно–технічні основи інформаційного забезпечення судово-балістичної експертизи : дис.канд. юрид. наук : 12.00.09 / Тютюнник Тетяна Вікторівна. – Х., 2008.

Куций Ярослав Анатолійович – експерт балістичного обліку відділу криміналістичних видів досліджень Вінницького науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

Kutsiy Yaroslav Anatoliyovych - expert on ballistic accounting of the department of forensic researches of the Vinnitsa Scientific-Research Experimental Forensic Center of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine